

MEDICINSKA REHABILITACIJA BOLESNIKA S PARKINSONOVOM BOLEŠĆU

1. Medicinska rehabilitacija Parkinsonove bolesti (PB) –općenito.

2. Programi u našoj ordinaciji.

3. Fizikalna terapija PB,

4. Kako fizioterapeut može pomoći bolesniku s PB?

5. Što fizioterapeutski program uključuje

- edukaciju vježbi
- individualne vježbe s terapeutom
- učenje strategije pokreta
- mobilizacija tkiva i masaža
- tehnike opuštanja
- liječenje bola
- **aerobičke aktivnosti**
- radna terapija
- rad s logopedom

Medicinska rehabilitacija znači maksimalno osposobljavanje za samostalnost u aktivnostima dnevnog življenja kroz edukaciju i programe medicinske rehabilitacije, uz podršku bolesnika i njegove obitelji.

Stoga je medicinska rehabilitacija PROCES s timom stručnjaka ,koji prate bolesnika i njegovu obitelj kroz njihov zajednički problem .

Svaki bolesnik u kojeg se otkrije bolest treba posjetiti **NAŠ CENTAR ZA FIZIKALNU MEDICINU I REHABILITACIJU** koji je ekipiran za rehabilitaciju neuroloških bolesnika.

Kako se radi pretežito o starijoj populaciji koja boluje i od drugih bolesti potreban je stalan nadzor od strane specijaliste fizijatra u praćenju programa rehabilitacije.

Pregledom specijaliste medicinske rehabilitacije u našoj ordinaciji utvrđuje se klinički stupanj bolesti , specifični problem poremećaja, bol,ostale pridružene bolesti, korištenje lijekova i stupanj educiranosti bolesnika i obitelji. Na temelju stanja svakog pojedinog bolesnika sačinjava se plan i program rehabilitacije koji uključuje:

1. Dizajniranje vježbi sukladno svakom pojedinom slučaju
2. Definišu se problemi hodanja
3. Evaluiraju se i liječe problemi vezani za bol koji utječu na aktivnost bolesnika
4. Poboľšava se balans i educira se o prevenciji pada .
5. Poučavaju se bolesnici o vježbama disanja.
6. Uključuju se u grupne vježbe.
7. Educiraju se o savladavanju poteškoća u aktivnostima dnevnog življenja (hranjenje, oblačenje, kupanje)
8. Preporučuje se korištenje pomagala.
9. Educiraju se bolesnici i članovi obitelji o bolesti, centrima i udrugama za bolesnika s PB

10. Tim koji skrbi o bolesniku sačinjavaju: sačinjava bolesnik i njegova obitelj , tim opće medicine neurolog, specijalist za medicinu i medicinu i medicinsku rehabilitaciju viši fizioterapeuti i radni terapeuti, njega u kući, a povremeno se uključuju logoped (vježbe za govor) i psiholog (za bolesnika i njegovu obitelj)

PLAN I PROGRAM MEDICINSKE REHABILITACIJE SE U NAŠEM CENTRU PROVODI KROZ TRI PROGRAMA

<p>PRVI PROGRAM</p>	<p>Bolesnik i član njegove obitelji dolaze u CENTAR i terapeuti , koji su obučeni za rad s parkinsoničarima , educiraju ih o svakodnevnim vježbama i načinu savladavanja poteškoća vezanih za aktivnosti dnevnog življenja Svaki bolesnik dobije i dnevnik u kojem bilježi ostvareni plan vježbi i poteškoće koje se javljaju.</p>	<p>Kontrola kod višeg fizioterapeuta se zakazuju svaka dva mjeseca , kada se testovima utvrđuje stupanj postignuća i sačinjava novi plan za naredni period.</p>
<p>DRUGI PROGRAM</p>	<p>U slučaju da je bolest napredovala i da su problemi u značajnom pogoršanju ,program rehabilitacije se provodi ambulantno u CENTRU 3-4 puta tjedno uz individualne vježbe s terapeutom ,uz primjenu drugih metoda fizikalne terapije , propisivanje pomagala za hodaње i higijenu te pomagala u kući . Edukacija bolesnika i obitelji je obavezna. U najtežih bolesnika provodi se i REHABILITACIJA U KUĆI BOLESNIKA koju može provoditi NAŠ CENTAR 2-3 puta tjedno u zavisnosti od potrebe.</p>	<p>Ovaj program uključuje tijesnu suradnju s liječnikom primarne zdravstvene zaštite, neurologom, a povremeno je potrebno uključiti u rad logopeda, psihologa i radnog terapeuta .</p> <p>Nakon postignutog određenog stupnja rehabilitacije bolesnik nastavlja vježbe kod kuće uz asistenciju obitelji.</p>
<p>TREĆI PROGRAM</p>	<p>Grupna gimnastika za parkinsoničare ,sličnog stupnja poremećaja pokreta, u NAŠEM CENTRU se može provoditi dva puta tjedno uz asistenciju terapeuta koji pomažu svakom sudioniku u datom trenutku.</p>	<p>Ovaj program ima prednosti zbog socijalnog kontakta , motiviranosti ,a uz ciljeve koje postizemo s vježbama bolesnici se zabavljaju.</p>

KAKO FIZIKALNOM TERAPIJOM POMAŽEMO NAŠIM BOLESNICIMA.

FIZIKALNA TERAPIJA PARKINSONOVE

VJEŽBE

Vježbe su važne za svakog čovjek koji želi održati svoju pokretljivost.

Za bolesnika s parkinsonovom bolešću vježbe su mnogo važnije, budući se model pokreta tijela značajno mijenja. Koje su to promjene?

Automatski pokreti kao što je hodanje, ustajanje, hvatanje, predstavljaju radnje o kojima ne razmišljamo dok ih s lakoćom obavljamo. U te aktivnosti su uključene bazalne ganglije u mozgu koje su odgovorne za automatske radnje. U parkinsonovoj bolesti, zbog oštećenje tog dijela mozga i nedostatka dopamina, bolesnici imaju poteškoće s obavljanjem automatskih radnji. Za izvršenje ovih radnji normalni mozak dobija informacije i poticaje iz raznih izvora kao što su :

- Vizualni poticaj
- Slušni poticaj
- Proprioceptivni poticaj (osjećaj o položaju dijela tijela)

Interni poticaji(mentalni resursi - sheme pokreta u mozgu od ranije).

Služeći se tim poticajima vježbanjem potičemo tijelo za savladavanje ukočenosti. Usporenost pokreta (bradikinezija) i usporeno započinjenje pokreta zaustavlja tijelo i pomjera centar gravitacije prema naprijed što mijenja stav tijela prema naprijed : Bolesnici imaju stalan osjećaj "kao kada se spotičemo"i nastoje tijelom sustići centar gravitacije i ispraviti se u vertikalni položaj. To je razlog da bolesnici hodaju sitnim koracima i tijelom nagnutim naprijed. Zbog nemogućnosti balansa tijela u kretanju bolesnici često padaju naprijed ili nazad.

Osim vježbi u kojima koristimo razne metode poticaja, koristimo vježbe posture i balansa, metode istezanja (refleks na istezanje), vježbe snaženja (veći broj ponavljanja-feed back), vježbe disanja i relaksacijske tehnike (autogeni trening) Eksperimenti na životinjama su pokazali da za vrijeme vježbi mozak proizvodi vlastite neurokemijske supstance, kao što je faktor rasta, koji štiti stanice koje proizvode dopamin od propadanja.

I sva kliničke studije su pokazale da svakodnevno vježbanje održava fleksibilnost, poboljšava položaj tijela u stojećem položaju, poboljšava održavanje ravnoteže, poboljšava opću kondiciju a svi pokreti su olakšani čime je znatno poboljšan kvalitet življenja.

Samo viši fizioterapeuti educirani za specifične metode kod poremećaja pokreta mogu vam u tome pomoći.

Kako fizioterapeut može pomoći bolesniku koji boluje od Parkinsonove bolesti ?

Slijedeći upute specijaliste za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju terapeut upoznaje bolesnika i člana njegove obitelji, prepoznaje ključne probleme , vrši testiranja i definira potencijale svakog pojedinog slučaja.

Najčešći simptomi bolesti su:

- mišićna rigidnost,
- tremor,
- usporen pokret,
- zamor,
- poremećena ravnoteža(balans),

Ovi simptomi limitiraju sve aktivnosti dnevnog življenja kao što je ustajanje iz kreveta, služenje rukama, ustajanje sa stolice, hodanje, vožnja automobilom i rekreacija. Tijekom vremena pridružuju se i ostali problemi vezani za bol, gubitak fleksibilnosti pokreta, slabost, poremećeno držanje tijela, dalje oštećenje pokreta i mobilnosti.

Nakon toga terapeut sačinjava najdjelotvorniji način savladavanja problema kroz ponuđena tri programa rehabilitacije

Prvi program: edukacijski kurs od 3-4 dana za vježbe kod kuće, kontrola povremeno.

Drugi program: individualne vježbe s bolesnikom 2-3puta tjedno u CENTRU ili kod kuće, edukacija, primjena pomagala, uključenje logopeda i radnog terapeuta.

Treći program: grupne vježbe 2 puta tjedno- kontinuirano.

Što fizioterapeutski tretman uključuje ?

- **Edukacija vježbi**
  - **Individualne vježbe s terapeutom**
  - **Učenje strategije pokreta**
  - **Mobilizacija tkiva s masažom**
  - **Tehnike opuštanja**
  - **Tretiranje bola**
  - **Aerobičke aktivnosti**
  - **Radna terapija**
  - **Rad s logopedom**
-

Edukacija vježbi

O vježbama se možete educirati u našem centru svakoga dana od 08 do 20 sati

1. Vježbe istezanja su prvi korak u programu vježbi. Ove vježbe povećavaju opseg pokreta u zglobovima, pomažu u poboljšanju stava tijela, štite zglobove od istegnuća i uganuća, poboljšavaju cirkulaciju i opuštaju miškulaturu.

Korisni savjeti: istežite se do osjećaja lakog istegnuća a ne do osjećaja bolnosti.

- Ne pravite trzaje dok se istežete jer to može oštetiti mišiće.
- Ne zadržavajte dah za vrijeme istezanje. Dišite opušteno a na početku istezanja
- Izdišite.
- Kontrolirajte sebe u ostvarivanju istegnutosti.

Kada i koliko dugo raditi vježbe istezanja ?

- Treba raditi svakodnevno, više puta na dan ponavljajući svaku vježbu tri puta.
- Svako istezanje zadržavati brojeći do 20 ili vremenski period potreban za 3-5 normalnih udaha i izdaha.

Duboko disanje

Pomaže u savladavanju poteškoća s plitkim disanjem, pomaže u oksigenaciji tkiva i pomaže u relaksaciji. Vježbe se mogu raditi ležeći, sjedeći i stojeći i preporučujemo 5 minuta tijekom dana, ili kada osjetite potrebu za relaksacijom.

2. Vježbe snaženja

Predstavljaju vježbanje protiv otpora ,a otpor može predstavljati sama težine dijela tijela, otpor elastičnim trakama, bućicama, ili improviziranim utezima kao npr. plastičnim boćicama napunjenim vodom ili pijeskom i.t.d.

Što postizemo vježbama snaženja?

Jačanje mišića pomaže poboljšanju uspravnog položaja tijela, kod hodanja uz i niz stepenice, kod ustajanja sa stolice, poboljšava opću kondiciju smanjuje rizik od pada, smanjuje zamor i tako olakšava poslove na radnom mjestu u kući, vrtu i rekreaciji. Vježbanje povećava mineralnu gustoću kosti i djeluje preventivno na osteoporozi .

Korisni savjeti:

- Pokrete raditi polagano za svaku grupu mišića
- Prekinuti svaku vježbu koja izaziva bolnost.
- Za vrijeme vježbi održavati pravilan položaj tijela.
- Udišite dok obavljate pokreta a izdišite kada se vraćate u početni položaj.

- Ne držite šake stisnutim za vrijeme vježbanja.
- Ne radite brze i nagle pokrete.
- Ne zadržavajte dah za vrijeme vježbanja.

Koliku težinu opterećenja treba koristiti tijekom vježbi i kako često treba vježbati ?

- Kao pravilo se postavlja mogućnost da se s određenim opterećenjem mogu napraviti 10 ponavljanja određene vježbe a da pri tome osjećamo veoma blagi zamor.
- Nije uputno raditi istu grupu mišića zaredom dva dana. Svakog dana treba raditi drugu grupu mišića. Na primjer : jednog dana radimo vježbe snaženja za mišiće ramena a slijedećeg samo vježbe za noge i tako redom.
- U početku radimo jedan set vježbi od po 10 ponavljanja i postepeno povećavamo do 3 seta vježbi od po 10 ponavljanja ,kada se snaženje može povećavati postepenim povećanjem opterećenja.
- Ako jednu grupu vježbi ne možete uraditi u jednom terminu podijelite vježbe u dva do tri puta na dan.

3. Vježbe posture (održavanje pravilnog položaja tijela), vježbe za poboljšanje ravnoteže (balansa) i prevencija od pada.

Kao što smo u uvodu o vježbama govorili u bolesnika s PB poremećeno je održavanje ravnoteže u uspravnom položaju, kod pokretanja tijela iz sjedećeg položaja i u sjedeći položaj, kod okreta, kod hodanja . Zbog toga su česti padovi i povećan rizik od prijeloma. Tegobe se pogoršavaju ostalim simptomima bolesti kao što je usporenost (bradikinezija),koja dovodi do odgađanja vremena reakcije, zaustavljanje tijela na početku kretanja što pomjera centar ravnoteže , a u vezi s tim problemom,bolesnici imaju poteškoće s hodanjem sitnim koracima, kod pomjerenja u stranu, prijelazu preko niskih pragova ili stepenika i.t.d.

Posebnim vježbama balansa pri kojim koristimo metode poticaja (propriocepcije) , " metode širokog pokret a"vježbe na balansnoj dasci i trampolinu , lopti i edukacijom bolesnika pomažemo u poboljšavanju balansa i savladavanju poteškoća.

Program učenja hoda podrazumijeva učenje započinjanja pokreta hodanja, i tehnike okreta pri hodanju okreta, kao što su : "U okret" , tehnika " sata" i " bočna tehnika" .

U program je uključeno učenje pri drugim aktivnostima (ustajanje sa poda, kreveta, stolice, prolaženje kroz vrata, ulaženje izlaženje iz kada i.t.d. ,a sve s ciljem obavljanja ovih aktivnosti i odražavanju pravilne pozicije tijela tj. balansa.

4.Individualne vježbe s terapeutom

U slučaju da je potrebno u duljem vremenskom periodu raditi s bolesnikom zbog većih poteškoća koje se odnose na teže ukočenosti zglobova i mišića,bol u

zglobovima i mišićima, oslabljenu snagu mišića, otežano disanje, balans ili kada je bolesnik vezan za krevet potrebne su individualni programi vježbi .

Ovi programi uvijek zahtijevaju prije svega dobru evaluaciju stupnja oštećenja mozga i daljih mogućnosti bolesnika na temelju čega se postavlja plan i program rehabilitacije.

Dolazak terapeuta licenciranog za rad s takvim bolesnicima od strane našeg CENTRA treba imati točno definiran program rada i ne treba biti sam sebi svrha.

Učenje nove strategije pokreta

Učenje nove strategije pokreta se temelji na spoznaji da bolesnici s PB mogu funkcionirati u društvu i u aktivnostima dnevnog življenja ali "SAMO NA DRUGAČIJI NAČIN"

Koji je to način da se lakše krene , ustane iz kreveta, lakše jede ili se lakše okupa, vozi automobil, koristi računalo , ide u šetnju i živi s tom bolešću uz manje poteškoća , naučit će te od viših fizioterapeuta iz našeg CENTRA.

Mobilizacija tkiva masažom

Ukočenost (rigiditet) mišića je jedan od problema s kojima se susreću bolesnici s PB . Posljedica ukočenosti mišića je umanjena elastičnost(fleksibilnost) kretnji, opća napetost, usporena cirkulacija i bolovi u tetivama i mišićima koji su u stalnoj tenziji. To se postiže raznim vrstama masaža i hidromasažama.

Manualna masaža kombiniranim tehnikama, limfne drenaže i masaže dubokih tkiva kao što su mišićne ovojnice i samih mišića, pokazuje dobre rezultate u poboljšanju cirkulacije i stimuliranju limfne drenaže, u smanjenju tonusa mišića i smanjenju bolnosti a djeluju relaksirajuće.

U našem centru se koristi i **podvodna tuš masaža** koja učinkovito djeluje na dublje strukture mišićnog tkiva a u kombinaciji s toplom vodom značajno poboljšava opuštenost cijelog tijela i cirkulaciju.

Tehnike opuštanja

Tehnike opuštanja dovode do opće relaksiranosti mišića , pravilnijeg disanja, smanjuju stres i pozitivno utječu na savladavanje depresije.

O tehnikama opuštanja se educiraju bolesnici koji rade grupne ili individualne programe vježbanja jer su izuzetno korisne. Uz sugestiju određene muzike koristima metodu autogenog treninga. Učenje traje 5 dana, a izuzetno više,

Naučene tehnike opuštanja bolesnici nastavljaju kod kuće.

U svrhu relaksacije koristimo i "**bisernu kadu**" ,vrstu hidro procedura, tj. djelovanje tople vode i hidrostatskog potiska vode u kadi kojeg povećavaju mjehurići zraka koji se upuhavaju pod određenim tlakom .

Pomenuta terapija se može koristiti povremeno u svrhu opuštanja mišića

I napetosti ali značajno djeluje i na smanjenje bolnosti u mišićima.

Za potenciranje analgetskog učinka i poboljšanja cirkulacije koristimo kombinirane tehnike hidro-galvanske kade tzv. **Stangerijeve kupke**, kada u bisernoj kadi propuštamo određenu vrstu struje .

Aerobičke vježbe

Aerobičke ili vježbe kondicije su vježbe koje uključuju aktivnost cijelog tijela, pri čemu, osim mišića, treniramo i kapacitet srca i pluća. Među aerobičke aktivnosti možemo uvrstiti.

- Hodanje
- Plivanje
- Vožnja biciklom
- Plesanje
- Golf

I dnevne aktivnosti u kući, na radnom mjestu, šetnja sa psom, rad u vrtu, mogu se uvrstiti u aerobičke aktivnosti. One se provode 3 ili više puta tjedno. U slučaju da bolesnici nisu u stanju obavljati neke od ovih aktivnosti mogu iste raditi i u sjedećem položaju.

Korist od ovih vježbi je višestruka:

- Poboljšavaju kapacitet srca i pluća i cirkulaciju.
- Poboljšavaju izdržljivost i čvrstoću i smanjuju rizik od pada.
- Reduciraju stres povećavaju motivaciju.
- Poboljšavaju raspoloženje i povoljno djeluju na depresiju.
- Pomažu u kontroli krvnog tlaka, povišenog kolesterola, šećerne bolesti i osteoporoze.

Kako pravilno i kako često raditi kondicione vježbe?

Cilj bi trebao biti tri puta tjedno po 20 minuta i više. Potrebno je početi postepeno dok se ne dostigne 20 minuta i više.

Prije vježbi potrebno je 3-5 minuta zagrijavanja, stupanjem u mjestu ili hodanjem u krug.

Svaku aerobičku aktivnost završite laganim hodanjem ili usporenjem aktivnosti.

Koliko intenzivno možemo vježbati?

Prema tradicionalnim stavovima u kineziologiji preporuča se vježbati intenzitetom između 50%-80% individualne rezerve pulsa srca što odgovara 50%-85% individualnog maksimalnog primitka kisika za poboljšanje aerobičke izdržljivosti. Rezerva pulsa srca jednaka je razlici između individualne maksimalne frekvencije srca i frekvencije srca u mirovanju. Maksimalnu frekvenciju srca možemo odrediti testiranjem ili se procjenjuje prema dobi budući se ona smanjuje sa dobi bolesnika.

Maksimalna frekvencija srca = 220- dob bolesnika

Ako bolesniku koji ima 65 preporučimo da kondicione aerobičke aktivnosti obavlja do 50% maksimalne frekvencije pulsa tada je jednostavno izračunati

Maksimalna frekvencija pulsa = 220-65= 155 a 50% te vrijednosti je 77,5 otkucaja kojeg maksimalno trebamo postići kada hodamo ili vozimo bicikl .

Puls ili bilo ćemo lako izmjeriti u predjelu ručnog zgloba pipanjem a potrebno ga je povremeno kontrolirati za vrijeme aktivnosti .

Tablica izračunatih vrijednosti dozvoljenih maksimalnih otkucaja srca (50% i 85%) za pojedinu dob

Godine	Maksimalni otkucaji srca	
	60%	85%
30	114	161
40	108	153
50	102	144
60	96	136
70	90	127
80	84	119

Upozorenje : metodu određivanja maksimalnog rada srca ne smijemo koristiti

- ako se koriste lijekovi koji mijenjaju frekvenciju srca
- ako imamo pace maker
- ako imamo fibrilaciju atrijsku

U tim slučajevima se treba posavjetovati s kardiologom.

Bol u bolesnika s PB

Bol u bolesnika s PB može biti posljedica same bolesti zbog oštećenja mozga(primarna bol), može biti posljedica dugotrajne ukočenosti mišića , tetiva i zglobova(sekundarna bol). Najčešći bolovi kod parkinsoničara su bolovi u vratu i leđima.

Osim bolnosti koju povezujemo za samu PB, bolovi mogu biti i posljedica drugih bolesti i stanja kao što su: artroze zglobova i kralježnice , osteoporoza, vezano za stariju životnu dob, ili posljedica oboljenja diskusa na kralježnici ili nekih drugih sindroma prenaprezanja vezano za mlađu životnu dob. Istegnuća i iščašenja,zglobova i prijelomi zbog čestih spoticanja i padanja nisu rijetka pojava. Stoga je , prije svega nužno utvrditi uzrok bolnosti u pojedinim dijelovima tijela i postupiti po medicinskim principima.

U zavisnosti od uzroka bolnosti primjenjuju se slijedeće fizikalne procedure:

1. Elektroanalgezija
2. Magnetoterapija- niskofrekventna impulsna
3. Parafango
4. Manualna i podvodna masaža
5. Vježbe

Radna terapija

Radna terapija uključuje rad stručnog terapeuta tzv. radnog terapeuta, koji koristi svrsishodni i koordiniran pokret u nekom radnom procesu kako bi dobio željeno poboljšanje. Često se koristi i kreativnim metodama : slikanje, tkanje, šivanje, modeliranje itd.

Osim toga radni terapeut sugerira i promjene u kući s ciljem olakšanja u aktivnostima dnevnog življenja kao što su održavanje higijene, kuhanje, hranjenje, oblačenje i svlačenje ili odlazak u šetnju.

Logoped

Logoped je stručnjak iz oblasti defektologije koji pomaže ljudima rehabilitirati njihove potencijale

na području govora. Za sada se malo bolesnici s PB odlučuju za ovu pomoć iako je ona veoma korisna i nužna iako znamo da je govor važan oblik komunikacije među ljudima. Time se olakšava ne samo bolesniku nego i članovima njegove obitelji i socijalnog okruženja.
